

konen pitkän hiihtomatkan näköjään vain virkistämänä aukaisee muille ripeästi latua. Sitten tulee tyhjä väli, kunnes alkaa näkyä "perässähiihtäjiä". Pian Kekkonen naureskelee ja laskee leikkiä erätullilla jonkin kansanmiehen kanssa. Kekkonen oli kuvien kulttuurinkin mukaan "muuta edellä" tai "muiden yläpuolella" ja kuitenkin "yksi meistä": toisin sanoen "paras meistä" tai sukupuolisesti sanoen — "meistä mieskurtoisin".

Koski kiinnittää huomion myös kekkoisen itäkuvaston ja länsikuvaston erilaisuuteen. Itäkuviissa Kekkosella on leveitä hymyjä, veljellisiä kosketuksia ja kaverillista huulenhaittoa. Länsikuviissa seremoniallisen tason yli menevää vuorovaikutusta ei esiinny juuri lainkaan. Kekkonen on etäinen lännessä ja läheinen idässä.

Elisabeth Rehnistä kuvallista aineistoa on vain vähän verrattuna Kekkoeseen. Kuvien pajous ja laatu liittyy myös institutionaaliseen asemaan: mitä korkeampi asema, sitä enemmän ja sitä myönteisempiä kuvia. Naisia ei ole juuri päästetty muuta kuin naisten alueelle, sosiaali- ja opetusministeriksi. Naiset on myös miltei kokonaan jätetty ulos ulkopoliitikasta. Kosken mukaan Rehn on toistaiseksi ainoa nainen, josta löytyy säännöllisesti kuvia siitä kun hän tapaa ja neuvottelee ulkovaltojen edustajien kanssa. Rehn myös ylittää Kekkoisen tapan pelkän seremoniatason, millä on suuri merkitys aktiivisuuden ja toimintakykyisyyden vaikutelman antamisessa.

Kuvallisella tasolla erona Kekkoisen ja Rehnin välillä on mm. se, että Kekkonen ei koskaan kävellyt suoraan kohti kameraa, mikä antaa "paikallaan tallovan" staattisen vaikutelman. Kekkonen kuvataan aina sivusta panoroimalla niin että tausta suorastaan vilisee. Sen sijaan Rehniä kuvattiin samoissa tilanteissa nimenomaan edestäpäin. Nähdäkseni on kuitenkin liian rohkeaa selittää tämä ero hetimiten sukupuolella. Semioottiselle tutkimukselle tyypillisesti Kosken työ teleobjektiivin tavoin liittää aikaperspektiivin ja historiallisuuden. Tällöin ei oteta huomioon, että kuvauskoodi ylipäänsä voi ajan myötä muuttua. Sitäpaitsi koko suomalainen kulttuuri ja journalismi on muuttunut 1950-luvun kunniolltavista ajois-

ta ronskiksi loanheitoksi. Samoin ero institutionaalisisessa asemassa voi vaikuttaa kuvaukseen. Sukupuolen vaikutus kuvaukseen on vain eräs hypoteesi, joka olisi vielä todennettava.

Kekkosta ei kertaakaan kuvattu tilitaamalla (pystysuora kameranliike). Sen sijaan Rehnin kohdalla toteutuu Kosken mukaan joskus tämä arvostelevin kameranliike. Samoin Rehn lievästi seksuaalisoidaan joissakin kuvissa. Rehn uskalletaan kuvissa sivuuttaa silloin tällöin — Kekkosta ei koskaan. Jopa Kekkoisen ollessa sivuroolissa kuvaaja ponnistelee nostaakseen hänet keskeisempään asemaan. Väyrysen kuvat puolestaan vilisevät epäedullisia haukutusia, torkkumisia, napin painalluksen jälkeen poistumisia jne. Kekkoisen kohdalla ei tällaisesta voi olla puhuttakaan.

Koski puhuu henkilöiden "kuvallisesta tuotannosta" mikä puhetapa implikoi intentionaalisen tuottamisen ja sen takana olevan Tekijän. Kuitenkin tuotannosta vastaa yhtä hyvin journalismi kuin politiikka — Väyrynen ei varmasti pyrkinyt antamaan itseltään epäedullista kuvaa. Journalistisen tuotannon takana ovat yhteisesti jaetut ja vakiintuneet käsitykset tai koodaukset. Vallitsevan kulttuurisen käsityksen mukaan Väyrynen PITÄÄ kuvata "konnana", Kekkonen "sankarina" ja naispolitiikko ilmeisesti "naisena", siis vallitsevan naiseuden käsitteen kriteerien määräämänä. Juuri tässä liikuttaisiin kulttuuri- ja symboliteorian suuntaan.

Rehn ei tingi Kosken mukaan päätäkään ulkoisesta natsellisuudesta. Samalla hän kuitenkin teoissa ja toimissa indeksisesti liittyy mieheyteen (armeija, toiminta kansainvälisillä areenoilla). Koski vertaa Rehniä Kuuskoskeen, jonka resepti on päinvastainen: Kuuskosken hahmo on ulkoisesti liian moderni ja kenties jopa miesmäinen; sen sijaan toimintatavoiltaan Kuuskoski näyttäytyy liian naismaisena, jotta äänestäjät voisivat luottaa hänen selviytyvän muualla kuin sosiaalipoliitikassa. Kuten nähtiin, Rehnin resepti oli vaaleissa voitokkaampi.

Max Atkinson (emt. 116) on myös miettinyt tätä naispolitiikon dilemmaa: jos nainen on käytökseltään kova, päättäväinen ja

säälimätön, niin hänen feminiinisyytensä kyseenalaistetaan. Jos nainen taas on lempeä, joustava tai sovittelava, niin mieskollegat pitävät häntä sopimattomana työhönsä. Eräs ratkaisu on olla poliitikko niin tehokkaalla, päättäväisellä ja kovalla tavalla kuin mahdollista, samalla kun ei tehdä yhtään myönnytyksiä ulkoisten avujen suhteen. Näin toimi Margaret Thatcher. Televisiokuvan todistusvoimaisessa visuaalisessa retorikassa Mrs. Thatcher oli vastaan sanomattomasti viehättävä nainen; mutta "käden politiikassa" hän oli raudankova "iron lady". Näin hän oli immuuni kummallekin mieskriitikille. Kukaan ei myöskään päässyt syyttämään häntä radikaalisuuden synnistä. Monen konservatiivisen turvatekijän takaamana naiseus ei ollut enää liian uhkaavaa ja radikaalia äänestäjille. Elisabeth Rehn on ilmeisesti samoilla jäljillä välttämässä naispolitiikon dilemmaa.

Enkäpä naispolitiikon dilemma on kuitenkin eräs tapaus yleisempää silmän politiikan ja käden politiikan taitamisen vaatimusta. Poliitiikon on ilmeisesti hallittava molemmat politiikat menestyäkseen.

Erkki Karvonen

Jos A niin ...

WECKROTH, Klaus & TOLKKI-NIIKKONEN, Mirja (toim.). Jos A niin ... Tampere, Vastapaino 1994. 179 s.

Ediffoivan kirjan viimeisen sivun lukeminen ja kannen sulkeminen on aina ikävää puuhaa. Tunne on sama kuin hyvästelisi hyvän ystävän pitkälle matkalle tietoisena alkavan eron pituudesta. Vastoin kuin fyysisen välimatkan konkreettinen ero, luettuun kirjaan, kuten tähänkin, voi aina palata uudelleen. Selaillessani nyt uudelleen Antti Eskolan

juhlakirjaa hajanaisesti sieltä täältä, hiipii mieleeni hiljainen aavistus siitä, että tähän olen tömännnyt joskus aikaisemminkin, en vain heti saa päähäni mistä yhteys on tullu, mistä kytkennästä oikein on kysymys?

Aian oivaltaa, että tunne nousee siitä virityksestä, joka on kirjan kantava juoni. Antti Eskola on itse kirjoittanut kirjan alkuun tilausteoksen, jonka huipentaa suureen ennustukseen siitä, että Euroopan yhdentymisen myötä suomalainen sosiologia voi "olla saamassa Esa-Pekka Salosen." Sosiologian Salosta odotellessaan, Eskola rakentaa imponoivan kertomuksen suomalaisen sosiologian toisen maailmansodan jälkeisestä historiasta, historiasta, jonka rakennustelineillä hän itse on ollut. Tarinan kirveenä ja vasarana käytetään indeksikaalista kuvausta, ilmaisia, jotka ensikädessä viittaavat niitä tietyssä ajassa ja paikassa käytävään henkilöön.

Eskolan korpus pakotetaan kahdeksan tekstin ja kymmenen kirjoittajan voimalla leikkauspöydälle, jossa sitä operoidaan hie-man sieltä täältä. Aliuksi rakennetutkimoiden diskursiiviset hahmot, Raimo Blom, Harri Melin ja Jouko Nikula, sorkkivat sen verran isoilla vehkeillä, että kudosnesteet firsuilevat joka suuntaan, ja ehdin jo pikkuisen haukotella ja voitotellakin potilaan puolesta. Sitten Pertti "Faktanäkökuulma" Alasuutari löytää tekstuaalisen sosiologian yhteiskunnallisen relevanssin — jälleen kerran — siitä oivalluksesta, että "tekstoilla on pelottava voima" (s. 90). Voima on niin pelottava, että Anssi Peräkylän on halkaistava potilas sie-

kailematta puoliksi ja muovailtava toisesta puolikkaasta omannäköisensä eksegeesi.

Jäljelle jäävään puoliskoon sovittelevat Mirja Tolkki-Nikkonen tieteen neekereistä kertovaa pikkutarinaa, Olli-Helena Ylijoki heimometaforin kerrottua juttua opiskelusta sosiaalipsykologiaksi kutsutun oppiaineen tekstuaalisuudessa ja Irmeli Järventie piileviä pikkutotuuksia sisältävää tekstiään. Muiden poistuttua paikalta, jäävät parsineulojen kanssa askartelemaan Klaus Weckroth ja Vilma Hänninen kertoen huomisen transmodernista sosiologista ja keraten sen, mitä niillä tarinoilla nyt tarkoitettiinkaan. Potilas on valmis naftaliiniin.

Tämän kaiken uusi läpikäynti palauttaa mieleeni sen yhteyden, jonka kirjan ensilukeminen herätti. Kestää tovin tajuta, että kirjan muodostaman "kertomusten joka suuntaan kasvavan kudoksen" (s. 48) logiikka on hyvin samantapainen kuin Sigmund Freudin (*Toteemi ja tabu*, Love-kirjat, 1989, s. 167) kertoman ambivalenttien tunteiden leikin, tarinan isännmurhasta, jossa primitiivisestä sosiaalisesta laitoksesta karkotetut pojat eräänä päivänä

"littyivät yhteen, tappoivat ja söivät isänsä ja tekivät lopun patriarkaalisen laumasta. Yhdessä he uskalsivat tehdä ja onnistuivat tekemään sen mikä olisi yksin ollut mahdotonta. (Ehkä jokin kulttuurin edistysaskel, jonkin uuden asean keksiminen sai heidät tuntemaan itsensä ylivoimaisiksi.)"

Yhteys on nyt liiankin selvä. Sosiaalinen laitos on tietenkin kapeammin Tampereen sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos,

"neljännen kerroksen väki", ja laajemmin suomalainen sosiologia ainakin 1960-luvun alusta lähtien. Klaanin pää, sen Isä, on sanomattakin A. Toiseksi, yhtä vähän kuin patriarkaalista klaania, ei enää ole myöskään poikalaumaa, vaan tässä konstruktiossa sitä edustaa nykyisten sosiologien heterogeeninen joukko. Yhteisvoimin kykenevät he kirjoittamaan sen, mikä muuten olisi jäänyt pöytälaatikkoon.

Freudin kertomukseensa kaipaamaa kulttuurista edistysaskelta *voisi* edustaa postmoderni sosiologia, pienet kertomukset, eräänlaiset konstruoidut tyypit, jonka osat "näyttävät kiinnostavilta ja olennaisilta siitä henkilöstä, joka tyypin rakentaa" (s. 23), *ellei* Isä olisi kahmaissut tätäkin "uutta asetta" omaksi omaisuudekseen, ja kouhunut sitä osaksi omaa voimaansa. Klaanin jäsenen ainoaksi mahdollisuudeksi osoittaa ylivoimansa, jos ei muille niin itselleen, jää siten toive Isän voimien vähittäisestä heikkenemisestä, vetäytymisestä omiin oloihinsa, lopulta katoamisesta sosiologian tekstuaalisuuksista. Muttei suinkaan unohtumisesta, sillä samalla kun he häntä hänen ylivoimassaan vihaavat, rakastavat he ja ihailevat häntä. Isä syntyy uudelleen, peruutetusta kamaluudesta kertovana toteemina, josta nyt tulee vahvempi kuin mitä hän koskaan oli ollut kirjoittaessaan.

Juha Suoranta

Numeron kirjoittajia

Risto Heiskala, assistentti, Helsingin yliopisto, sosiologian laitos

Pertti Hemänuus, professori, Tampereen yliopisto

Kalervo Järvelin, YT, FL, apulaisprofessori, Tampereen yliopisto, informaatiotutkimuksen laitos

Erkki Karvonen, YL, vs. assistentti, Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos

Markus Lammenranta, FL, tutkija, Helsingin yliopisto, filosofian laitos

Heikki Luostarinen, YT, vs. apulaisprofessori, Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos

Sami Noponen, YK, toimittaja, Helsinki

Sari Pietikäinen, FK, tutkija, Jyväskylä

Martti Soramäki, Viestintäkehitysryhmän päällikkö, Yleisradio, Helsinki

Sinikka Sassi, valt.lis., assistentti, Helsingin yliopisto, viestinnän laitos

Juha Suoranta, KL, yliassistentti, kasvatustieteiden tiedekunta, Lapin yliopisto

Marja Ylönen, YL, toimittaja, Pori